

UDRUŽENJE HRVATSKO POGREBNO DRUŠTVO
SV. ANTO SARAJEVO

Udruženje Hrvatsko pogrebno društvo „Sv. Anto“ Sarajevo
ID_ 4200337380003 TELEFON_ +387 (0) 33 200-887
TELEFON_ +387 (0) 33 555-025 TEL/FAX_ +387 (0) 33 555-026
ADRESA_ Hamze Hume br. 4, 71000 Sarajevo, BiH
E-MAIL_ sv_anto@bih.net.ba WEB_ www.svanto-hpd.com
TRANSAKCIJSKI RAČUN_ 1549995000417565 POREZNI BROJ_ 01075669

Preuzeto sa: **BLOG Edin Forto**, <https://edinforto.wordpress.com>

Autor: **Edin Forto**

(Članak o sarajevskim grobljima iz BH Dana iz 1994. godine.)

ZONE SMRTI

Na širem gradskom području koje obuhvata deset predratnih sarajevskih opština nalazi se preko osam stotina grobalja, po čemu je naš grad vjerovatno jedan od svjetskih rekordera. S ozbirom na činjenicu da su u Sarajevu sahranjivani ljudi četiri konfesije, raznolikost i ljepota ovdašnjih grobalja čini se neprikosnovenim bar u evropskim okvirima.

Na užem gradskom području prije rata je bilo 321 groblje. Groblja su bila dio eksterijera i pogled na najveće od njih normalnog Sarajliju ne bi naročito potresao. 100.000 grobova na **Barama** odaju osjećaj prolaznosti, ali nikako straha ili panike. Danas u Sarajevu postoji novo groblje. Ima neobičan naziv: "**Stadion**". Nastalo je tako što su prvo šehidi, a onda i građani, zbog nedostatka grobnih mjesta, počeli bivati sahranjivani na fudbalskom stadionu. Od dana 29.09.1992. kada je 24-godišnji **Kijamet Muhedin** prvi sahranjen pored aut linije, za Sarajlije groblja više nisu odvojena polja smrti. Počeli smo živjeti na groblju – Sarajevu.

Ipak, jednom će groblje "Stadion" sa svojih 2.000 grobova biti svojim izgledom isto kao i sva druga, a šehitluci sa Kovača iz ovog rata stopiće se sa šehitlucima iz 16. vijeka. Jer, istorija je samo istorija svima osim onima koji je prave.

Prvi primjeri

Najstarija groblja na sarajevskoj lokaciji potiču iz željeznog doba, i ona se, prema rječima **Snježane Mutapčić**, istoričara umjetnosti iz Gradskog zavoda za zaštitu spomenika, nazivaju **Gromile** i vezana su za kulturu **Ilira**. Takođe postoje nalazi iz antičkog doba čiji su najreprezentativniji primjeri zastupljeni u lapidarijima Muzeja grada Sarajeva i Zemaljskog muzeja. Nakon toga dolazi period velikih seoba i ranog srednjeg vijeka kada dolazi do pojave kršćanstva. U tom periodu, sve do kasnog srednjeg vijeka, ne dešava se ništa neobično u vezi sa sahranjivanjem, i grobna kultura se nije razlikovala od ostatka Evrope.

Tek u kasnom srednjem vijeku javlja se nešto što je vezano samo za ovaj prostor, a to je kultura stećaka. Pod njima su sahranjivani pripadnici svih konfesija, a naročito pripadnici Bosanske crkve. Natpisi su pisani bosančicom, a simboli su predstavljali odraz religiozne filozofije srednjovjekovnog Bosanca. Na širem području grada nalaze se 292 groblja sa stećcima koji su dobro očuvani, možda zato što na njima piše upozorenje da će stići kletva onoga koji svojim dodirima oskrnavi sveto mjesto.

Muslimanska groblja

Sljedeći fenomen je pojava nišana prelaznog oblika koji su jedinstveni kao forma nadgrobno obilježavanja. **Po dolasku islama na ovaj prostor, nisu odmah preuzeti svi islamski kriteriji za izradu nišana, već su ljudi pravili spomenike koji predstavljaju bukvalan prelaz sa stećaka na muslimanske nišane. Pod ovim nišanima sahranjivani su muslimani, ali nerijetko i kršćani.** Prvi primjeri ovakvih nišana datiraju iz ranog 15. vijeka, a najintenzivniji razvoj te kulture je bio na prelazu iz 15. u 16.

vijek. Najinteresantniji primjeri ovakvih grobalja nalaze se oko grada (**Bulozi, Govedovići, Šišići...**) i u samom gradu (mali i veliki park, dio oko Alipašine džamije...) i par nišana kod Careve džamije, za koje se vjeruje da su grob Isabega Isakovića, takođe su prelaznog tipa.

Muslimanska groblja u Sarajevu su najbrojnija i ima ih u svakoj mahali i pored svake džamije. Za mnoga se ne zna ni kada su tačno nastala ni kako su ime dobila. Primjer je dio Starog Grada gdje se nalazi najljepše muslimansko groblje Sarajeva – **Alifakovac**. Po legendi, ime je dobilo po uglednom i obrazovanom čovjeku po imenu **Ali** koji je nosio tadašnju titulu fakih. Imao je tu imanje ili je bio pokopan, iako se ni na jednom od alifakovačkih mezara ne raspoznaju njegovi nišani. Da ih ima, bili bi oni prelaznog tipa, iz 15. vijeka. Inače, najstariji nišan na Alifakovcu datira iz 1549. godine.

Pored Alifakovca, po ljepoti se ističu i: **Kovači, Vrbanjuša, Budakovići, Bakije**, kao i groblje **Čekrčnica**, koje je 1885. po naredbi austrougarskih vlasti pretvoreno u Veliki park. To je i prvi primjer takvog tretmana grobalja kod nas. Takođe, među ljepša groblja spadaju i ona uz Carevu, Alipašinu i Begovu džamiju na kojima su sahranjeni mnogi ugledni ljudi; npr., u nekropoli Begove džamije, pored nekoliko visokih vjerskih poglavara, sahranjeni su i prvi sarajevski gradonačelnik iz austrougarskog doba Mustajbeg Fadilpašić i poznati pjesnik i istoričar Dr. Safvet Bašagić.

Groblja su nerijetko i mjesta gdje ljudi vjernici odlaze zbog molitve. Na nekim gradskim lokacijama zabilježena je pojava molitve za kišu, što nije karakteristično u islamu, kao i molitva nad grobovima poznatijih derviša i hodža. Ovo je zanimljivo posebno zbog toga što se na muslimanskim grobljima, po učenju islama, smije moliti samo Bogu a nikako onima koji su sahranjeni.

Od zanimljivih pojava tu su još i udubljenja na gornjim dijelovima nišana, takozvani čamčići koji su nekad služili za prikupljanje kišnice koja bi se koristila u ljekovite svrhe. Takođe, neki ljudi su strugali kameni prah sa nišana i koristili ga kao lijek.

Ovi primjeri, kao i činjenica da se muslimanska groblja prave u neposrednoj blizini mjesta stanovanja potvrđuju nastojanje islama da čovjeku prikaže smrt kao nešto normalno i time mu olakša pomirenje sa onim što ga sigurno čeka.

Na širem području grada nalazi se preko 310 muslimanskih grobalja.

Katolička, pravoslavna i jevrejska groblja

Najveća pravoslavna i katolička groblja nalaze se u koševskoj dolini. Najstarije od njih je rimokatoličko groblje **Sveti Mihovil** koje je otvoreno 1886. godine i uređeno je po ideji tadašnjeg najpoznatijeg arhitekta **Josipa Vancaša**, koji je projektovao i veliku rimokatoličku katedralu. Groblje Sveti Mihovil je u srednjem dijelu katoličko, a u donjem pravoslavno. Vremenom se groblje širilo prema sadašnjoj **Zetri** i tako je 1914. otvoreno novo katoličko krilo nazvano **Sveti Josip** kao i pravoslavno sa kapelom **Sveti Marko**.

Na Svetom Mihovilu nalazi se izuzetno vrijedna pravoslavna kapela Vidovdanskih heroja gdje se nalazi kosturnica Mladobosanaca. Sagrađena je 1939. i jedinstvena je po tome što su u njene zidove i sa vanjske i unutrašnje strane ugrađeni stari nadgrobni spomenici iz 18. vijeka koji su na taj način prezentirani i sačuvani, a preneseni su sa groblja na Marindvoru, koje je uništeno izgradnjom grada. To uništeno groblje je bilo i katoličko i pravoslavno, mada su arheološka istraživanja na toj lokaciji otkrila ostatke još iz antičkog doba kao i iz srednjeg vijeka. Narod je zvao groblje **Bokčinovo, Vasiljeva bašča**, a najčešće Na carini, jer se na današnjem Marindvoru nekada nalazila gradska carina. Katoličkih i pravoslavnih grobalja na širem području Sarajeva ima oko dvije stotine.

Po poziciji, ambijentalnim i umjetničkim vrijednostima, najvrednije groblje u Sarajevu je staro jevrejsko koje je danas prva linija odbrane grada. Formirano je kao Sefardsko između 1655. i 1660. a od 19. vijeka na njemu se sahranjuju i Aškenazi, dakle, svi pripadnici jevrejske zajednice. Najstariji spomenik na ovom groblju je 1661. godine postavljen na grob prvog sarajevskog rabina Samuela Baruha.

Jedino vojničko groblje u gradu je Lav. Prva ukopavanja zabilježena su 1878. godine ali groblje je uređeno tek 1914. U periodu 1914-1918. sagrađen je memorijalni spomenik sa figurom lava kao obilježje vojničkih grobalja austrougarskog vremena. Krajem drugog svjetskog rata tu su sahranjeni antifašisti koji su pogubljeni neposredno prije povlačenja nacista, pa je groblje dobilo nadimak Partizansko. Zvanično je zatvoreno 1966. godine da bi 1992. bilo reaktivirano.

Najveće gradsko groblje, koje je, takođe, bilo zatvoreno, je Bare sa preko 100.000 grobova sa parcelama svih konfesija, kao i ateističkom.

Smrt u Sarajevu

U normalnim vremenima groblja bi trebala biti blizu čovjeka. **Trebala bi biti lijepa, čak i romantična. Onakva kakvo je groblje u velikom parku. Groblje Stadion to nije. Novi dijelovi Lava i Kovača to nisu.** Neće ni biti dok ne dođu do njih poslije petsto godina učenici istorije. Ili dok tri hiljade sahranjenih po pasažima, parkovima, travnjacima i prostorima između zgrada, zaklonjenim od snajpera, ne budu na jednom mjestu a da se ne zna o tom mjestu ništa. Ništa posebno.